

ВІДГУК

офіційного опонента Тернопільської Валентини Іванівни
на дисертаційне дослідження Тріфаніної Любові Сергіївни
**«Формування інформаційної культури молодших підлітків в умовах
загальноосвітнього навчального закладу»**,
представлене на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання

Для того, щоб сформувати країну інноваційної Європейської моделі, щоб успішно реалізувати національну ідею щодо інтеграції у світовий освітній, науковий, інформаційний та економічний простір на засадах рівноправного партнерства необхідна подальша модернізація вітчизняної освіти, забезпечення відповідності її динамічним змінам, що відбуваються у суспільстві, зокрема, щодо стрімкої інформатизації соціуму. Саме тому величезної актуальності набуває проблема підготовки учнів до ефективного пошуку, швидкого сприйняття й обробки великих обсягів інформації. оволодіння сучасними технологіями, формами й методами, прийомами та засобами безпечної роботи з носіями інформації,

Актуальність теоретичної та практичної розробки окреслених вище проблем поглиблюється, як справедливо стверджує Тріфаніна Любов Сергіївна, низкою вкорінених у виховному процесі закладів загальної середньої освіти суперечностей, зокрема, між соціальною значущістю процесу формування інформаційної культури підлітків в умовах закладу освіти та відсутністю чітко накреслених шляхів його оптимізації у закладах загальної середньої освіти на сучасному етапі розвитку суспільства; потребою в удосконаленні освітнього процесу щодо розв'язання завдання формування інформаційної культури підлітків та недостатньою розробленістю алгоритмів дій педагогів з його реалізації; потребою молодших підлітків в оволодінні інформаційною культурою та відсутністю необхідного технологічного забезпечення даного процесу,

Важливо зазначити, що дисертаційне дослідження Любові Сергіївни

виконане згідно з темою науково-дослідної роботи кафедри соціальної педагогіки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Високий ступінь достовірності наукових положень, висновків і результатів дослідження Л. С. Трифаніної підтверджується теоретико-методологічною обґрунтованістю вихідних позицій дослідження; системним аналізом матеріалів; виявленням причинно-наслідкових зв'язків між елементами досліджуваного процесу; широтою й різноманітністю теоретичної бази.

Науковий апарат дисертаційного дослідження (об'єкт, предмет, мета, завдання, наукова новизна тощо) сформовано кваліфіковано. Структура дисертації чітка, логіка розгортання дослідницького пошуку переконлива: від розгляду теоретичних засад дослідження і визначення сутності ключових понять до апробації педагогічних умов формування інформаційної культури молодших підлітків в освітньому процесі закладу загальної середньої освіти.

Одержанню вірогідних результатів сприяло застосування відповідного наукового інструментарію, який складається із вдало підібраних автором методів наукового пізнання: теоретичних, емпіричних, Педагогічного експерименту та методів математичної статистики. Як бачимо, вибір методів дослідження зумовлений поставленою метою та відповідає завданням, які вирішуються автором, що дає змогу здійснити комплексний аналіз предмету дослідження.

Дисертація ґрунтується на багатій джерельній базі. Автором проаналізовано 247 наукових джерел (із них 7 іноземними мовами), в яких досліджувана проблема характеризується під кутом зору різних галузей науки що створює умови для системного висвітлення теми, Підвищенню ступеня обґрунтованості отриманих результатів сприяло використання у процесі дослідження робіт як вітчизняних так і зарубіжних авторів (дисертацій, монографій, публікацій в періодичних виданнях` матеріалів

конференцій тощо).

У дисертації, зміст якої складається з двох розділів, збалансовані теоретичні та прикладні складові, які підпорядковуються реалізації чотирьох завдань дослідження.

У першому розділі – «Формування інформаційної культури молодших підлітків як сучасна педагогічна проблема» представлено теоретико-методичні засади формування інформаційної культури особистості. У ньому здійснюється аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури, нормативних документів, що дозволило дисертантці розкрити теоретичні основи дослідження та надати своє визначення поняття «формування інформаційної культури молодших підлітків в освітньому процесі закладу загальної середньої освіти». У розділі проаналізовано матеріали вітчизняних та зарубіжних досліджень та виокремлено групи особливостей, що обумовлюють формування інформаційної культури молодших підлітків: анатоμο-фізіологічні особливості (функціональне удосконалення мозкової діяльності, підвищена рухова активність та значне зростання енергії нерівномірність процесів збудження та гальмування, підвищена стомлюваність); психологічні особливості у когнітивній, емоційно-вольовій та мотиваційній сферах розвитку молодшого підлітка (когнітивна сфера: наявність яскраво вираженої фантазії, планомірність і послідовність при наявності поверховості сприйняття, зростання обсягу, концентрації та стійкості уваги, збільшення кількості запам'ятовування абстрактного матеріалу, збільшення діапазону і гнучкість мислення; емоційно-вольова сфера: розвиток свідомої вольової регуляції, тривалість і стійкість почуттів; мотиваційна сфера: цілеспрямованість, активність та глибина інтересів).

Слушною і конструктивною, з нашого погляду, є думка автора про те, що інформаційна культура характеризується отриманням підлітками первинних навичок дослідницької діяльності, інтелектуальною активністю, інтелектуальним самоствердженням у навчанні, переважанням групової

діяльності, схильністю до експериментування, становлення світогляду.

До наукових здобутків дисертанта належить обґрунтування критеріїв та показників сформованості інформаційної культури молодших підлітків: когнітивний критерій (знання про основи інформаційної культури, сприйнятливості до інформації, здатність самостійного отримання інформації); мотиваційний критерій (інформаційна спрямованість, бажання отримувати інформацію та володіти нею, прагнення ділитися інформацією з іншими); комунікативний критерій (комунікабельність, логічність мовлення, вміння зацікавити інших інформацією); поведінковий критерій (інформаційна оперативність, інформаційна лабільність, інформаційна наполегливість).

Визначені критерії та показники, склали основу виявлення трьох рівнів сформованості інформаційної культури молодших підлітків, варіативність проявів якої, всебічно проаналізовано дослідницею на різних рівнях сформованості утворення, докладно схарактеризовані його особливості.

Другий розділ «Експериментальна робота з впровадження педагогічних умов формування інформаційної культури молодших підлітків» присвячений виявленню рівнів сформованості інформаційної культури молодших підлітків; обґрунтуванню педагогічних умов формування інформаційної культури молодших підлітків, розробленню технологічного забезпечення впровадження педагогічних умов формування інформаційної культури молодших підлітків в освітній процес закладу загальної середньої освіти; здійсненню педагогічної оцінки та аналізу ефективності впровадження педагогічних умов формування інформаційної культури молодших підлітків в освітній процес закладу загальної середньої освіти,

Відтак, є всі підстави стверджувати, що гостра потреба в цілісному осмисленні проблеми формування інформаційної культури молодших підлітків в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти, виявлення рівнів сформованості означеної якості в учнів, має забезпечуватись

відповідним інструментарієм. Тому, важливо, щоб підібраний інструментарій, технологічне забезпечення були адекватними модернізаційним процесам у закладах загальної середньої освіти та індивідуальним траєкторіям формування інформаційної культури у молодших підлітків, а також спрямованими на стратегію підвищення якості освітнього процесу. З огляду на це, запропонований інструментарій та технологічне забезпечення впровадження педагогічних умов формування інформаційної культури молодших підлітків містять конструктивні ідеї.

Результативності експерименту сприяло застосування широкого комплексу методів науково-педагогічного дослідження, розробка авторських анкет для педагогів, батьків, молодших підлітків, Дані отримані під час констатувального етапу експерименту, засвідчили необхідність обґрунтування педагогічних умов формування інформаційної культури молодших підлітків та розробки технологічного забезпечення впровадження педагогічних умов формування інформаційної культури молодших підлітків в освітній процес закладу загальної середньої освіти, Особливої уваги заслуговує підхід автора до обґрунтування та впровадження педагогічних умов формування інформаційної культури молодших підлітків (активне залучення молодших підлітків до оволодіння інформаційними знаннями, уміннями та навичками і використання їх з огляду на власні та соціально схвалені інформаційні потреби; спрямування форм та методів позанавчальної виховної роботи закладу загальної середньої освіти на досягнення завдань формування інформаційної культури; організація виховної роботи за напрямом формування інформаційної культури молодших підлітків закладу загальної середньої освіти на засадах системно-цільового підходу). Зокрема, „впровадження комплексної програми «Мандрівка у світ інформації», форм та методів виховної роботи: виховні години «Скарбничка інфознань», «Підліток у світі інформації», «Інформаційна стежинка», виховні години з елементами тренінгу «Завжди себе розвивай і про це не забувай», «Ланцюжок», «Від старту до фінішу». «Комфорт-територія»; тематичне свято до Всесвітнього дня інформації «В гостях у пані Інформаційної культури» у стилі ревію, естафета знань «Інфознайка», шкільний ІК-фест (шкільний фестиваль інформаційної культури), веб-квести

«Юний дослідник» та «Планета Інфо«К»»; колаж «Що для вас означає інформаційна культура?», КВК «Книго-Ленд», дебати «Як і всюди на Планеті є небезпека в Інтернеті», кейс-стаді «Електронний лист» та «Королівська бібліотека».

Автору на практиці вдалося успішно поєднати традиційні та інноваційні методи виховання, оптимізувати форми, створити сприятливе для учнів інформаційно-комунікативне середовище.

На наш погляд, Любові Сергіївні вдалося ефективно вплинути й на інших суб'єктів процесу формування у молодших підлітків інформаційної культури - педагогів, батьків та підвищити рівень їх компетентності щодо формування у дітей означеного феномену.

У цілому слід відзначити коректність і доцільність посилань та коментарів наведених у роботі, що свідчить як про ретельність дисертантки, так і про її свідомий підхід до проведення дослідження. Стиль викладу матеріалу вказує на її послідовне прагнення і спрямованість на узагальнення та конкретизацію отриманих результатів.

Додатки до роботи є інформативними і слугують вагомим науково-методичним підґрунтям для впровадження в освітній процес обґрунтованих автором педагогічних умов формування інформаційної культури молодших підлітків

Дисертаційна робота Трифаніної Л.С. за своїм змістом і формою є завершеним самостійним дисертаційним дослідженням.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях. Основні наукові результати дослідження Л. С. Трифаніної розкрито у 29 наукових та науково-методичних працях. З них: 1 методичні рекомендації, 7 статей у наукових фахових виданнях України (2 - у співавторстві), 5 статей у зарубіжних виданнях, 4 статті у провідних наукових виданнях України, 12 тез доповідей (1 – у співавторстві). Загальний обсяг особистого доробку становить 16,78 др. арк.

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, висловимо деякі

зауваження та побажання щодо змісту роботи:

1. Підрозділ 1.1. заявлений у роботі як «Теоретико-методичні засади формування інформаційної культури особистості» має констатувально-описовий характер. Уважаємо, що підсилення його аналітичної складової позитивно вплинуло б на зміст Цього підрозділу.

2. Робота набула б більшої досконалості, якби дисертантка ширше й ґрунтовніше представила сучасний зарубіжний досвід щодо формування інформаційної культури учнів й динаміки змін цього процесу у глобалізованому світі, окреслила можливості імплементації такого досвіду у сьогодення.

3. Предметом дослідження автором визначено педагогічні умови формування інформаційної культури молодших підлітків в освітньому процесі ЗЗСО. На думку опонента, оскільки у Законі України «Про загальну середню освіту» (ст. 71) зазначається, що виховання учнів у ЗЗСО здійснюється у процесі урочної, позаурочної роботи, цілком логічним і закономірним було б розкриття потенціалу навчальних предметів у формуванні інформаційної культури молодших підлітків.

4. У вступі роботи навчальні заклади, які були обрані як дослідно-експериментальна база, й ті, в яких відбувалося упровадження результатів дослідження, абсолютно тотожні.

5. Дещо узагальнено, на думку опонента, у дисертаційному дослідженні подаються показники поведінкового критерію інформаційної культури молодших підлітків (ст. 77) та методики їх діагностики. Уважаємо за необхідне зазначити як менш вдалий якісний складник статистичного аналізу означених показників, що подаються в експериментальній частині роботи.

Утім, висловлені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої роботи.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Трифаніної Любові Сергіївни «Формування інформаційної культури молодших підлітків в умовах загальноосвітнього навчального закладу», представлене на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомe теоретичне і прикладне значення, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 15 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. за № 567), а її автор – Трифаніна Любов Сергіївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри
теорії та історії педагогіки

Київського університету імені Бориса Грінченка

В.І. Тернопільська

